

TÁRSADALOM

Trendek a haladás és a jóllét értelmezésében

Christopher P. Barrington-Leigh: Trends in conceptions of progress and well-being
The World Happiness Report 2022. New York, Sustainable Development Solutions Network. 54–74. o

URL: https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2022/WHR+22_Ch3.pdf

Kereken egy évtizede mutatta be a boldogságtudomány, egyben egy új közgazdasági paradigma hírnökeként a bhutáni miniszterelnök és Jeffrey D. Sachs közgazdász a világ jóllétéről és boldogságáról szóló jelentést. A közgazdász szerzőtársaival együtt 2013 óta önkéntes alapon évente végzi a globális szemlélet, amelyeket részben az ő vezetése alatt álló, a Columbia Egyetemen működő központ, részben a fenntartható fejlődés megoldásait vizsgáló hálózat állít össze. Az idei áttekintés a tíz év fejleményeit egybefoglaló összegzésen kívül két fejezetben a Covid19 hatásait mutatja be, egy további érinti a boldogság biológiai alapjait, és a záró rész az egyensúly és a harmónia boldogsághoz való viszonyát taglalja. Külön fejezetet szenteltek a haladás és a jóllét fogalmainak említésgyakoriság szerinti feldolgozásának, címe: Trendek a haladás és a jóllét értelmezésében.

TÁRGYSZAVAK: boldogság, haladás, jóllét, említésgyakoriság

Napjainkban a jólléti vizsgálatok népszerűsége növekvőnek mondható, a jóllét másodlagos jelentése kiterjed a fenntarthatóságra és az egyenlőtlenségre is. Az utóbbi időben mind a kormányok, mind a nem kormányzati szervek keresik az új és reményteljesebb emberközpontú törekvéseket, hogy olyan döntéshozatali képességeket fejlesszenek ki, amelyekben az emberek jólléte is kifejeződik. Az 1990-es évek közepén először a pszichológiában, másfél évtizeddel később a közgazdaság-tudományban is elindult a boldogságkutatás. Az ENSZ e mutatója az anyagi jóllét mellett figyelembe veszi a biztonságérzetet (az egyének mekkora társadalmi támogatásra számíthatnak, ha bajba kerülnek), a születéskor várható egészségben töltött élettartam hosszát, a döntések szabadságának mértékét és a korrupció arányát. Az utóbbi években évente mintegy 4000 „boldogságtudományi” tanulmány jelenik meg a világ folyóirataiban. A boldogságkutatás iránt a legnagyobb érdeklődés az Amerikai Egyesült Államokban, Kanadában, Nyugat-Európa országaiban és Ausztráliában nyilvánul meg.

Van-e jelentősége a boldogság növekedésének? A boldogságról szóló világlejtés (World Happiness Report) szerint az emberek képesek szubjektív tapasztal

talatokkal segíteni, hogy az egyének és a társadalmak haladást érjenek el a jobb élet irányába. Az ötlet felmerülését követően, a boldogságadatokat széles körű összegyűjtése, valamint elemzése nyomán a kutatók igyekeztek eljutni a nyers adatoktól a boldogság egyénekre és országokra átívelő különbségeinek és változásainak megértéséhez. Egyformán fontosak a jólléttel kapcsolatos bizonyítékok, az irányvonal, a munkát végző kutatók, akik kulcsot jelentenek a társadalomhoz, hogy elinduljon a haladás emberi tapasztalatokra épülő elősegítése. Kérdés, hogy milyen mértékben közérdekű és népszerű eljárás a jóllét és a fejlődés változása felől az emberi tapasztalat modern, boldogságorientált nézőpontja felé haladni. A pandémia valószínűleg erős hatást gyakorolt azokra az elképzelésekre, amelyek fontosak a jó életminőséghez és a társadalomnak a jóllét kialakítása felé történő haladásához.

Az elképzelésekben megmutatkozó változások kimutathatók a közvélekedésben, a társadalmi érintkezésben, a szakirodalomban, a könyvekben, a kutatási jelentésekben és a kormányzati kezdeményezésekben. A haladás és a jóllét mutatószámai reflektálnak a szervezetek, a kutatók és a kormány elképzeléseire. A boldogság változó értelmezése megjelenik az ezzel kapcsolatos idegen nyelvi publikációkban is.

Az elmúlt években egyre több tudományos művet jelentettek meg a boldogsággal kapcsolatos kutatásokról, közöttük a közgazdaság-tudományban is. A századforduló óta nagyjából a tízszeresére nőtt az ilyen megjelenések száma. A fő kérdés, hogy miként mérjük és hogyan fejlesszük az emberek boldogságát, amihez elengedhetetlen a jóllét és a fejlődés mutatószámainak kialakítása. Kérdés, hogy egy egyszerű szám vagy index meg tudja-e ragadni a társadalmi jóllétet, elegendő-e ahhoz, hogy ezzel kapcsolatban politikai döntések szülessenek. Három kihívás kapcsolódik a témához: 1. a megoszlások és az egyenlőtlenségek kezelése, 2. a többszörös dimenziók egyszerű indexbe való tömörítése, 3. a fenntarthatóság kezelése boldogságorientált mutatószámokkal.

A szerző a Google Books Ngram elnevezésű adatbázisában szereplő művek alapján végezte el említésgyakorisági vizsgálatát. A feltérképezett állomány kiterjed a kínai, német, francia, spanyol, orosz és olasz nyelvre, valamint az angol három változatára (szépirodalmi művek, brit és amerikai nem szépirodalmi művek); a kutatás jellemzője, hogy egy-egy kifejezés akkor szerepel, ha legalább 40 alkalommal fordult elő egy-egy nyelvben. Az Ngram adatbázis erőssége, hogy az információk számos idegen nyelven elérhetők, tehát bizonyosságot jelentenek, hogy a megfigyelt trendek nem hamisítottak, nem valamely nyelv sajátos adottságaiból származnak, hanem a széles körű változások a módszer megismételhetőségével (a tudományos kutatás egyik kritériuma – HB) mutatják a fogalom iránti érdeklődést.

Az adatok az 1995 és 2019 között megjelent könyvekből származnak. Az adatbázis utolsó éve a pandémia előtt ért véget, így az adatok nem reagálhattak a világjárvánnyal kapcsolatos történésekre. A boldogság egymillió szóból 25-ször fordul elő az említett művekben. 2013 óta ez a szó gyakrabban jelent meg, mint a bruttó hazai termék (GDP), a haladás szó gyakorisága viszont 2010 óta csökkenő gyakoriságot mutat. Az étellel való elégedettség és a szubjektív jóllét megjelenése kevésbé gyakori, mint a boldogságé, ami két évtized óta folyamatos emelkedést jelez. 1995 óta a boldogság szó gyakorisága kétszeresére emelkedett, a jövedelemé, akárcsak a GDP-é, megfeleződött 1995 óta. A GDP-n túl (beyond GDP) a valódi haladás mutatószámai (genuine progress indicator – GPI), amelyek újabb kifejezései a jóllét és a haladás mérésének. Ezek gyakorisága mintegy hatszorosára növekedett a kilencvenes évek közepe óta. A boldogság közgazda-

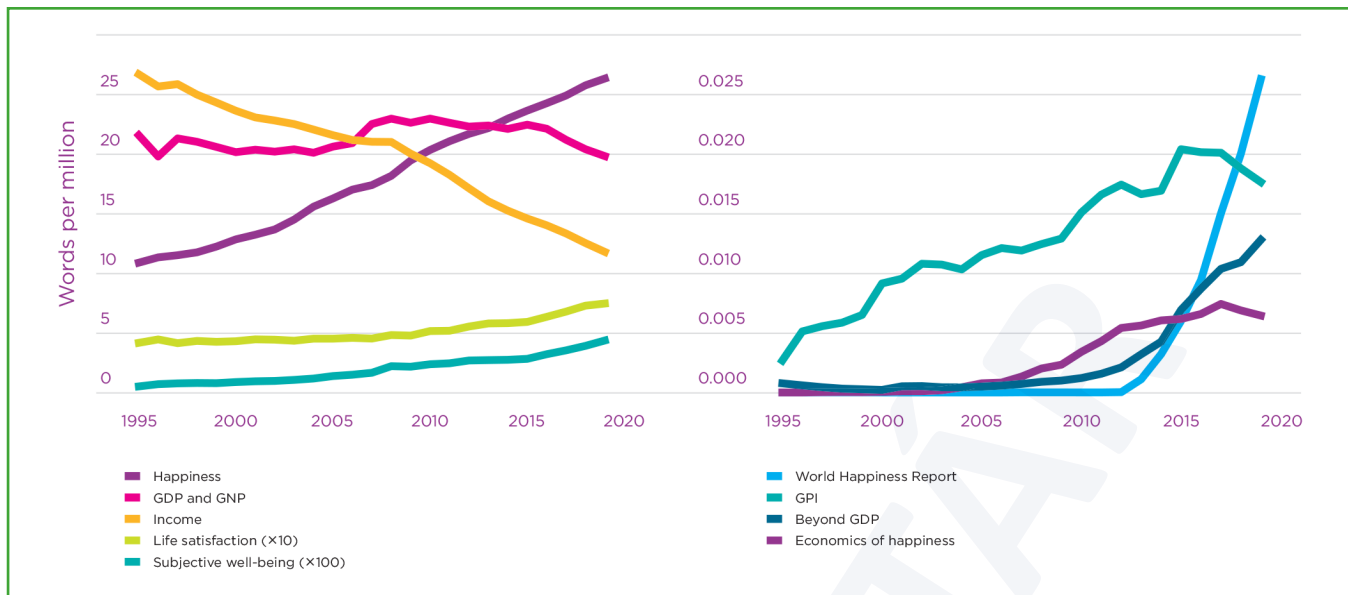
ságtana és más új kifejezések szintén növekvő tendenciát mutatnak, csúcspontjukat 2017-ben érték el.

Ezek a trendek megelőzik az első boldogságról szóló világmentés (World Happiness Report) 2012. évi megjelenését. A 2019. évi hasonló jelentés szerint a boldogság már minden ezredik szó a nyomtatásban megjelent könyvekben.

A gazdasági növekedés kifejezés gyakorisága 2008 óta csökkenő tendenciát mutat minden nyelven. A jövedelem és a GDP említése is hasonló trendet jelez – a kínai és az olasz nyelv kivételével. A jövedelem iránti érdeklődés a XX. század közepén-végén érte el csúcspontját, míg a GDP és a gazdasági növekedés a századforduló óta mutat mérséklődő tendenciát. A GDP a kínai nyelvben ma is szaporodó előfordulású.

Ezzel szemben a GDP-n túl kifejezés minden esetben növekvő gyakoriságot jelez. Ehhez lökést adott a GDP-n túl című, 2007-ben megrendezett, magas szintű konferencia, amit az Európai Bizottság, az Európai Parlament, a Római Klub, az OECD és a WWF (World Wide Fund for Nature) közösen rendezett meg. Két évvel később a Stiglitz – Sen – Fitoussi Bizottság megalakulása mérföldkövet jelentett a GDP-n túl nevű mozgalomra. Szerintük túl nagy hangsúlyt helyeznek a GDP-re mint egyedülálló mutatószámra, ami félrevezetheti az emberekről alkotott képet és súlyos kockázatot jelenthet a politikai döntéseknél, rossz döntések meghozatalához vezethet. Ezért fő cél, hogy a GDP-n túl kifejezésben jobban mérhető legyenek az életszínvonal gazdasági vonatkozásai. A jóllét mérésében szerepet játszó boldogságkutatást különösen az OECD szorgalmazta.

A szerző áttekintette a Web of Science adatbázisában található több mint 50 millió tanulmányt is. A tudományos publikációk évi növekedési üteme 5,5% (ami több mint ötszöröse a népességnövekedés rátájának). Az elmúlt két évtizedben mennyisége megháromszorozódott. A tudományos cikkek címeiben és összegzéseiben a boldogság, az étellel való elégedettség 2003 óta majdnem tízszeresére nőtt, évente mintegy 4000 ilyen tanulmány jelenik meg. Az 1990-es években a publikációk 0,03%-a, napjainkban 0,2%-a foglalkozik a boldogság és az étellel való elégedettség témájával. Az adatok feldolgozhatók multidiszciplináris pszichológia és közgazdaságtan kategóriákra is. Sokkal több a közgazdaságtani, mint a pszichológiai tárgyú tanulmány, de a boldogsággal kapcsolatos cikkek többsége a pszichológiához kapcsolódik. Ez utóbbihoz tartozó tudományban (*Oishi-*

1. ábra: A jólléthez kapcsolódó egyes kifejezések előfordulásai függőlegesen írott: kifejezések millió szavanként, alul:

Boldogság; GDP és GNP; Jövedelem; Élettel való elégedettség (x10)*; Szubjektív jóllét (x100)**;

Világjelentés a boldogságról; GPI (valódi haladás indexe); a GDP-n túl; A boldogság gazdaságtana

*A jobb láthatóság végett felnagyítva

**Kisebb gyakoriságú kifejezések; a függőleges tengely ezerszeres kicsinyítésben

Graham–Kesebir–Galinha [2013]) 15 évvel hamarabb kezdődött meg a boldogság kutatása a közgazdaságtanhoz képest.

Több kutatás foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy milyen feltételek közepette boldogabb az egyik ország a másikkal. A boldogság mellett mostanában a fenntarthatósághoz kapcsolódó címek és összefüggések mutatnak jelentős növekedést, ami jelenleg a közgazdaság-tudományi publikációk 2%-át teszi ki. A jövedelem és egyenlőtlenség szavaknak nagyobb a gyakorisága, mint a boldogságnak. A Web of Science-ben 2021-ben 4217 publikációnak volt boldogság a tárgya, közülük 682 pszichológiai, 212 közgazdaságtani irányultságú volt. A legrangosabb 20, illetve 5 közgazdaságtani folyóiratban megjelent publikációk azt mutatják, hogy 2010 előtt volt a legnagyobb az érdeklődés a boldogságtudományi kutatások iránt.

A boldogság szó használatának gyakorisága nem nő, de mind a szubjektív jóllét, mind az élettel való elégedettség kifejezések előfordulása emelkedő ten-

denciájú. Ezek pontosabb kifejezései a vizsgált állapotnak, mint maga a boldogság szó. Ez valószínűleg a közgazdászok szubjektív jóllétre vonatkozó méréseinek növekvő jártasságával van összefüggésben. A boldogságkutatásban jeleskedő országok: Észak-Amerika és Nyugat-Európa államai, valamint Ausztrália, de újabban Kína, Törökország, Szlovákia, Dél-Korea, India és Tajvan is egyre több ilyen témájú tanulmányt jelentet meg. Világszerte nő a boldogsággal kapcsolatos kutatások száma.

A boldogságról szóló világjelentés számos aspektusa közkinccsé vált. A bulvársajtó évente jelenteti meg a legboldogabb országok listáját. A boldogságra vonatkozó adatok alakítják az emberi fejlődésről alkotott gondolkodásunkat is. Az egyre növekvő és mindenki által elérhető statisztikai adatok fontosak a boldogságról kialakított vélemény. Az emberi szubjektum tudományos megismerésének fokozódása, az életkörülmények és szokások feltárása növeli az emberek érdeklődését a statisztikai információk iránt és azok elfogadottságának szintjét.

A jelenlegi hatások, beleértve a pénzügyi válságot, a Covid19-járványt és a fenyegető klímakatasztrófát, befolyásolják a világról alkotott képünket. Az emberek közötti növekvő egyenlőtlenségeket hagyományos módon mérni nem, legfeljebb becsülni lehet. A környezetrombolás nemcsak a jóllét előreláthatóságát veszélyezteti, hanem létében fenyegeti az emberiséget is.

A haladás és a jóllét mérése (Measuring progress and well-being) című adatbázis 2016-ban megújult, megduplázza nagyságát, ami ma 166 projektet jelent. Mindegyik projekt megkísérli megragadni a jóllét és a fejlődés összefüggő és mérhető jelenségeit. Az erőfe-

szítések új mutatók megalkotásához vezettek, amelyek a jóllét és a haladás jövőbeni alakulását fogják vizsgálni. A mutatók magukban foglalják a gazdasági fejlődés, a gazdagság, az életminőség, a társadalmi fejlődés, a haladás, a boldogság és a fenntarthatóság fogalmait. A boldogságkutatás globális elterjedése a boldogulás és az emberi gyarapodás új mérésével világjelenségnek mondható, a szubjektív jóllét megközelítése növekvő arányú az egész világon.

Az egyetemeken kifejlesztett, életminőséget kifejező mutatók az Amerikai Egyesült Államokra és Kínára koncentrálnak, míg a nemkormányzati szervezetek e mutatókban a legaktívabbak Kanadában (szerzőnk a montreali McGill Egyetem kutatója) és az Amerikai Egyesült Államokban. Az 1995 előtt megalkotott életminőséget kifejező mutatószámok egyharmada még ma is forgalomban van. Bár a kormányok politikai ciklusoknak és programoknak vannak alárendelve, ennek ellenére a kormányzati szervek általában igen jók az életminőség mutatóinak megalkotásában. Az Egyesült Királyság statisztikai hivatala (Office of National Statistics – ONS) 2010–2011-ben nemzeti konszenzussal megalkotta a nemzeti jóllét definícióját (*Office for National Statistics [2012]*). Az ONS személyes megbeszéléseket szervezett szerte az országban, de az online viták és a beküldött vélemények is azt a célt szolgálták, hogy a lakosság véleményét is megismerjék az élet fontos céljairól. Az eredményt egy mutatószámrendszerbe foglalták össze (10 tárgykörben, 38 egyedi méréssel).

A Miniszterek Északi Tanácsa (Nordic Council of Ministers) 2021-ben osztályba sorolta a jólléti kezdeményezéseket, akár használták a jólléti méréseket monitoringozásra, rangsorolásra vagy döntéshozatalra, akár nem. A GDP szerinti megközelítésen túl (beyond – GDP approach) kifejezést ők a jólléti gazdasággal (well-being economy) cserélték fel (*Birkjaer-Gamerdinger–El-Abd [2021]*). Egy országot csak akkor nevezhetünk jólléti gazdaságnak, ha aktívan használja a jólléti méréseket a kormányzati költségvetés összeállításának rangsoroláskor és orientálja a döntéshozókat a legtöbb jólléti hatás elérésére. A Miniszterek Északi Tanácsa 3 országot (Bhután, Egyesült Királyság és Új-Zéland) tekint olyannak, ahol a kormányok a jólléti méréseknek szerepet szánnak. Új-Zélandban a költségvetést 3 éve a jóllét büdzséjének nevezték el.

A kanadai szövetségi kormány is kísérletet tett 2021-ben egy új jólléti keret kidolgozására, ami az életstratégia minőségének nevezhető. Az önértékelésen alapuló élettel való elégedettség és az élet

minősége sem mérhető más módon, mint az emberek megkérdezésével. Ez a saját életünk állapotának értékelésével és becslésével érhető el. Kanadában az élettel való elégedettséget egy átfogó mutatószám jeleníti meg, amelyet számos kulcsszerepet játszó, tárgykör-specifikus mutatószám egészít ki, magas szintű értékelését adva az élet minőségének (*Barrington-Leigh [2021]*).

Az Egyesült Királyság kormánya 2021-ben az őszi költségvetést Zöld Könyvnek nevezte el, a jólléti szemléletet kiegészítették költség-haszon elemzéssel. A költségvetés számos alkalommal használja a jóllét kifejezést, folytatva az egészség, prosperitás, keresetek és távlatok fogalmakkal. A fiatalok jólléte, távlatai és lehetőségei mellett a gazdaság, a megélhetés és a jóllét kifejezések is szerepelnek a költségvetésben. Új-Zélandon az egyenlőtlenségek összefüggésében említik az élettel való elégedettséget, utalva a keresetekben és a termelékenységben mérhető különbségekre. Sem Új-Zéland, sem Kanada, sem az Egyesült Királyság eddig nem használta a költségvetésében a boldogság szót. Az utóbbi Zöld Könyve szerint a jóllét az, ahogyan az emberek éreznek vele kapcsolatban. Az ONS a személyes jóllétet a megelégedettség, a cél, a boldogság és az aggodás szubjektív jelentésével méri.

Az Egyesült Királyságban az *Irányelv a szakmai standardokra* című dokumentumot jelentették meg, amelynek lényege a teljesítményértékelés és a képzés, de szerepel benne a jóllét is. 2021 decemberében Genfben a WHO konferenciáját szervezték meg az Egészségügy fejlesztése címmel, ahol 149 országból több mint 5000 résztvevő jelent meg. Itt utalást tettek a jólléti társadalmak létrehozására, aminek látszólag van közös jellemzője a jólléti gazdasággal és jobban jellemezhető az egészség pozitív víziójával, beleértve a szociális jóllétet és a GDP-n túl új mutatószámait, ami új rangsorolást ad a költségvetési pénzek elköltésének.

A népesség nem boldog, de az egyének igen. Az emberek tapasztalhatnak elégedettséget, örömet vagy azok hiányát, illetve ellentétét. Boldogságuk, jóllétük, egyéni tapasztalataik összegezhető, számuk kifejezhető abszolút számban és a népesség létszámához viszonyítva. Hatalmas kihívás a fejlődés és jóllét modern értelmezésében a fenntarthatóság. Az új mutatószámrendszer indítványozóiban van hajlandóság arra, hogy beleértsék az egyenlőtlenség mérését mint a jóllét fogalmának részét. A csökkenő egyenlőtlenség bizonyos módjai fejleszthetik a jól-

lélet mindenkinek. A fenntarthatóság mellett egyre többen értik bele a jóllét és a boldogság fogalmába az ökológiai egészséget is. A fenntarthatósági problémák fenyegetést jelentenek a jóllétre. A klímaváltozás mérséklésének kérdése egy kiemelkedő példa, mivel senki nem tud kalkulálni a csökkenés optimális szintjével, hogy maximalizálni lehessen a jövőbeli jóllétet. A kormányok eltérő alapokra helyezkedve maguk alakítják politikájukat, amelyben általában nincs kapcsolat a jólléttel, sőt azzal sem, hogy termelési rendszereik az üvegházhatású gázok kibocsátásában nettó-nulla szintet érjenek el.

A boldogság fogalma még közel sem letisztult, sem a filozófiai, sem a közgazdasági, sem az empirikus kutatásokkal foglalkozó szakirodalomban. Közis-

mert a jólléti paradoxon, ami szerint az anyagi jólét és annak növekedése nem jár feltétlenül együtt a boldogság fokozódásával. Egyebek mellett ebben a morálnak is nagy szerepe van. Magyarországon Takács Dávid a boldogság közgazdaságtana témában számos publikációt jelentetett meg, amiből PhD-fokozatot szerzett a győri Széchenyi István Egyetemen. Jelen tanulmány szerzője csak well-being-ről ír, amit magyarul jólétnek fordítunk, ez magyar szóhasználatban az egyén anyagi (gazdasági, jövedelmi) helyzetének mértékét fejezi ki. Nincs megemlítve a welfare (jóllét), ami értelmezésünkben az egyén életének lelki (egészségi állapotbeli, táplálkozási, életmódbeli stb.) aspektusára utal.

HAJNAL BÉLA

IRODALOM

- BARRINGTON-LEIGH, C. [2021]: *Review of Department of Finance Canada's Toward a Quality of Life Strategy for Canada*. Montreal, McGill University. <https://wellbeing.research.mcgill.ca/publications/Barrington-Leigh-POLICYBRIEF2021-response-to-Finance-QoL-report.pdf>
- BIRKJAER, M. – GAMERDINGER, A. – EL-ABD, S. [2021]: *Towards a Nordic Wellbeing Economy*. Copenhagen, Nordisk Ministerråd. <https://doi.org/10.6027/nord2021-049>
- OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS [2012]: *Measuring national well-being: Report on consultation responses on proposed domains and measures*. Technical Report.
- OISHI, S. – GRAHAM, J. – KESEBIR, S. – GALINHA, I. C. [2013]: Concepts of Happiness Across Time and Cultures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 5. sz. 559–577. o. <https://doi.org/10.1177/0146167213480042>

Digitális világ 2022: globális áttekintés

Simon Kemp: *Digital 2022: Global overview report* (online)

We Are Social – Hootsuite

URL: https://datareportal.com/reports/digital-2022-global-overview-report?utm_source=Global_Digital_Reports&utm_medium=Article&utm_campaign=Digital_20224

Évfordulós kiadvány lett az online világ fejleményeit szemlélő DataReportal áttekintése: tizedik alkalommal tavaly novemberben látott napvilágot jelentése a világ digitális helyzetéről. A többféle szempont alapján végzett összeállításokat a közösségi megjelenésben történő tanácsadásra szakosodott Kepios nevű, Szingapúrban bejegyzett cég vezetője készíti, a területre szakosodott kilenc partnertársaságának adatai alapján; kiemelkedik közülük a kanadai Hootsuite, a fontosabb közösségi oldalak együttes kezelésére hivatott online információs felület (dashboard) gazdája. A jelentés a korábbi beszámolókhöz hasonlóan a digitális eszközök terjedése mellett igyekszik megvilágítani a használatukat jellemző egyes demográfiai, időfelhasználási vonatkozásokat is – az ismertetésbe beágyazott utalásai között szerepel az egész évtized tendenciáit bemutató összefoglaló is.

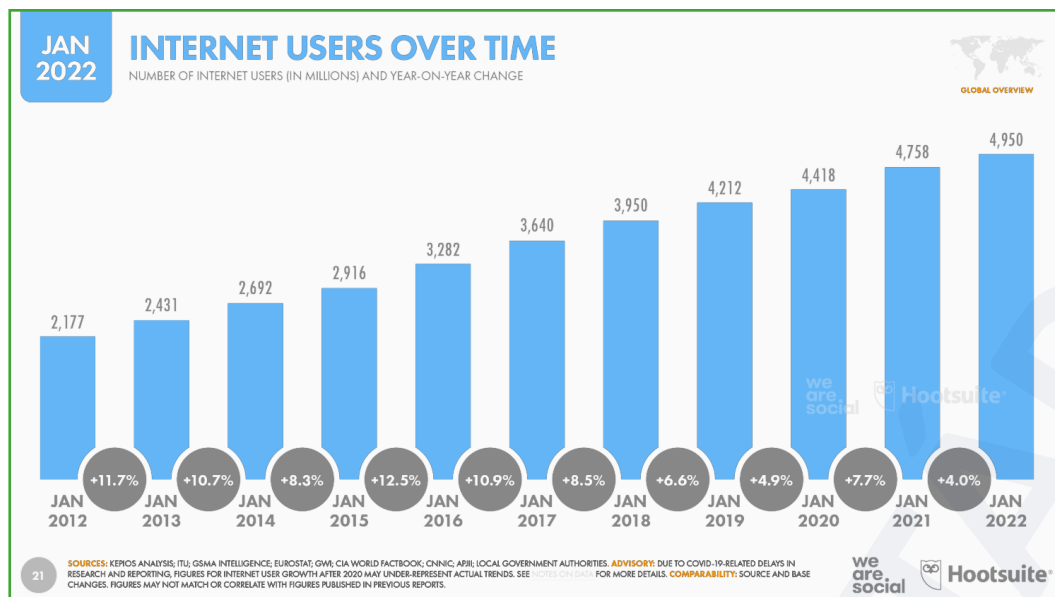
TÁRGYSZAVAK: internet, közösségi oldalak, időfelhasználás, globális trendek

Miközben az ENSZ adatai szerint a világ népessége az elmúlt évtized során 830 millió fővel növekedett és megközelítette a 7,9 milliárdot, a földkerekségen az internetet használók száma ez alatt a tíz év alatt több mint kétszeresére emelkedett: a 2012-ben becsült 2,18 milliárd főről 2022-re 4,95 milliárdra nőtt. A növekedés ütemének lefékeződése, vagyis a legutóbbi esztendő során tapasztalt „mindössze” 192 millió fős (azaz 4%-os) gyarapodás alighanem a világhátrány hatásának tulajdonítható. A világháló alkalmazók csaknem egynegyede, 485 millió fő a Kínai Népköztársaságban élt a 2021. novemberi állapot szerint; a Föld térségeinek ENSZ alapján történő beosztása szerint Dél-Ázsia (benne Indiával) lakói 17,8%-kal részesedtek, Délkelet-Ázsia 9,9%-kal – Észak-Amerika 7, Nyugat-Európa 3,8 és (az Oroszországra is kiterjedő) Kelet-Európa 5,1%-os részesedésével szemben. A jelentés becslése szerint az internetkapcsolattal nem rendelkezők száma Nyugat-Ázsiában 473 millió fő volt, Dél-Ázsiában 1 098 millió, Délkelet-Ázsiában 194 millió fő – viszont Észak-Amerikában csupán 28 millió, Nyugat-Európában 13 millió fő tartozott ide, míg Kelet-Európának 44 millió lakosa.

A világháló elérhetősége szorosan összefügghet az egyes országok demográfiai adottságaival is, infra-

strukturális fejlettségükkel is. Így Afrika több államában a népesség fele 20 év alattiakból áll, ami gátja lehet az internet használatának. Nagyobb hátrányt képvisel az általános infrastruktúra kiépítettségének hiánya. A szerző ezt az alapvető ellátáshoz való hozzáférés adataival szemlélteti. A bemutatott tényszámok szerint a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban az internet alkalmazása a népesség körében nem éri el a 0,01%-ot, az elektromos hálózathoz való hozzáférés 49,4%-os, míg az egészséges ivóvízhez jutók aránya 93,8%; a Közép-Afrikai Köztársaságban az internet 7,1%-os mutatójához az elektromos hálózat 14,3, az ivóvíz 37,2%-os elérhetősége társul. A lényegesen nagyobb internet-hozzáféréssel (25,0%) rendelkező Tanzániában az elektromos hálózathoz a népesség 37,7%-a tud csatlakozni, egészséges ivóvízhez 60,7% jut. Ráadásul a mobiltelefonos szolgáltatásokat nyújtó GSMA kutatási részlegének 2021-es megállapítása szerint a közepes és alacsony jövedelemmel rendelkező országokban a lakosság egynegyede nem is tudja, hogy létezik mobil internet.

Az internet terjedését az adatátvitel módjainak fejlődése és sebességének felgyorsulása kísérte. A vezeték nélküli internetkapcsolat terén a világ országai között a másodpercenként átvitt megabitek

számát (MBPS) tekintve 2021 novemberében a világszerte (116,86 MBPS) több mint kétszeresével Monaco, Hong Kong és Szingapúr állt az élen (a sorban Románia és Svájc következett), ugyanakkor a mobilkapcsolattal történő átvitelben az Egyesült Arab Emírségek, Dél-Korea, Katar (valamint Norvégia és Kuvait). Az átvitel sebessége az elmúlt évtized folyamán a korábbi húszszorosára nőtt: azt az adatmennyiséget, amit a felhasználók egy 56k modem segítségével 1 óra és 20 percen át töltöttek le, az Egyesült Arab Emírátsokban 2021 őszén mobiltelefonon már 1 másodperc alatt elérhették. (Mobiltelefont a Föld népességének 67,1%-a használ, számuk 2022 elején elérte az 5,31 milliárd főt.)

A közösségi oldalak aktív felhasználóinak száma 2011 végén az akkor rendelkezésre álló adatok szerint világszerte 1,5 milliárd fő volt, ami a világ korabeli 6,8 milliárd fős népességének 22%-ával volt egyenlő; a felhasználók fele az ázsiai országokból került ki. A platformok felhasználóinak száma tíz év alatt megháromszorozódott, így 2021 végére elérte a 4,5 milliárd főt. Az érdeklődők serege szakadatlanul növekszik, megközelítve az évi 10%-os ütemet – tavaly év végére az előző 12 hónap is 424 millió fős gyarodást mutatott. A növekedés dinamikáját jelzi, hogy a közösségi oldalak használatába 2019 áprilisa óta világszerte 1 milliárd fő kapcsolódott be, s hogy a jelenlegi aktív látogatóknak a fele az utóbbi hat esztendőben csatlakozott valamelyik oldalhoz.

A közösségi oldalak közül tíz éve a Facebook volt a leglátogatottabb, vetélytársai közül többen kiestek a versenyből (Foursquare, Cyworld, Mixi), s a mezőny mára gyökeresen megváltozott. A Facebookhoz 2011 novemberében világszerte 800 millióan csatlakoztak,

2. ábra: Az internethasználat egy évtizede (felhasználók számának alakulása évről évre, millió főben) + 2. (kb. a 11. ábra) DAILY TIME SPENT USING THE INTERNET – A naponta internethasználatra fordított idő – A 16–64 éves korosztály internetre fordított átlagos napi ideje (óra, perc), az alkalmazott eszközöktől függetlenül

a hívek 1 milliárdos seregét csak a következő esztendő októberében érte el. A társaság tíz év alatt három és félszeresére növelte felhasználóinak számát, legutóbbi beszámolója szerint havonta 2,9 milliárd aktív érdeklődő keresi fel. Ráadásul további 7 közösségi oldal állítja, hogy havonta 1 milliárdnál többen látogatják, s a közösségi oldalak tipikus felhasználói minden egyes hónapban átlagosan 6,7 különböző közösségi platformot keresnek fel. Az érintett platformokat működtető cégeknek a hirdetéseik által elért közönség nagysága szolgál az adatok forrásául, s közülük tavaly ősszel több társaság módszertani változtatásokat hajtott végre. Ennek fényében belátható, hogy a felhasználók nem feltétlenül azonosak az egyéni felhasználókkal. Egyébként az ukrainai konfliktus kapcsán 2021. október végén a nevét Meta elnevezésre változtató Facebook referenciaként közölte, hogy hirdetéseit 2022 januárjában 8,6 millió felhasználót értek el Oroszországban, míg az Instagram a felhasználók 63 millió fős számát adta meg – derül ki az összeállítás módszertani megjegyzéseiből.

A legnépszerűbb közösségi oldal 2022 januárjában a 16 és 64 év közötti internethasználók körében, saját elmondásuk szerint, a WhatsApp volt 15,7%-kal, ezt követte az Instagram 14,5%-kal és a Facebook

14,5%-kal. A TikTok a válaszadók 4,3, a Twitter 3,3%-át nyűgözte le. A világlista tökéletlenségét mutatja, hogy a WeChat elnevezésű platform 11,4%-kal a Facebook után, a negyedik helyen állt, holott kedvelőinek 99%-a a Kínai Népköztársaságban él, amiből a rangsor torzítására lehet következtetni. A közösségi oldalak látogatóinak aránya a világ népességén belül 58,4%-ra rúg, a 13 évesnél idősebbek körében 74,8%-ra. Az internetet használók 93,4%-a egyben a közösségi oldalak ügyfele is, akik körében a férfiak enyhe túlsúlya érvényesül (53,9%).

Egy évtized alatt megváltozott a közösségi oldalaknak a mindennapi életben játszott szerepe. A szerző észrevétele szerint elmúlt az az idő, amikor a megosztásokat a „finom falatok” fényképei uralták. A közösségi oldalak azóta a hírek fellelésének és „fogyasztásának” középpontjába kerültek, ugyanakkor egyre jelentősebb szerephez jutnak a szórakoztatásban is. Egy felmérés szerint, amely a közösségi oldalak használatának legfőbb okára kérdezett rá, az első helyen 48%-kal a barátokkal és családdal fenntartott kapcsolat állt, a másodikra a szabadrádó vált percek eltöltése került (36,4%), a harmadikra a hírek olvasása (35%), a negyedikre a szórakoztató és vicces történetek felkutatása (31,1%), majd következett annak kiderítése, miről beszélnek az emberek, továbbá az, hogy ötleteket kapjanak tevékenységekhez és vásárlásokhoz, valamint vélemények megosztása a „barátokkal”.

Az internet használatára fordított idő az összes eszköz figyelembevételével világszerte átlagosan napi 6 óra 58 perc; az elmúlt évben ez a mennyiség napi 4 perces növekményt mutatott. Az átlag mögött hatalmas eltérések rejlenek: Dél-Afrikában a munka-

képes korú lakosság 10 órán és 46 percen keresztül áll kapcsolatban a világhálóval, míg a másik végletet képviselő Japánban ez 4 óra 26 perc. A közösségi oldalaknál átlagosan eltöltött idő a 2013-ban észlelt 1 óra 37 percről 2 óra 27 percre duzzadt, a legutóbbi vizsgált esztendő folyamán növekménye napi 2 perc volt. Ugyanakkor a pandémia kitörését követően a növekedés megtorpant, ami a szerző szerint az internet egyéb célú felhasználása miatt bekövetkezett arányeltolódásra vezethető vissza.

Miközben tavaly az interneten töltött idő napi 4 perccel nőtt, ugyanennyivel csökkent a televíziózásra fordított idő. A GWI (korábban GlobalWebIndex) adatai szerint az internet 16 és 64 éves kor közötti felhasználói a világ átlagában 2021 harmadik negyedévében a hagyományos (‘lineáris’) tévéadások befogadására napi 1 óra 50 percet fordítottak, míg az online tévére hozzávetőlegesen napi 1,5 órát – a szerző adatai szerint az utóbbi tavaly átlagosan napi 2 perccel nőtt, míg a hagyományos tévéadások nézése napi 6 perccel csökkent.

Folyamatosan nő a világhálóra mobiltelefonokkal csatlakozva eltöltött idő. Az internetes kapcsolatra fordított napi idő egészén belül 2013-ban aránya 27,3%-ra rúgott, majd 2021 harmadik negyedévére 53,5%-ra szökött fel. Az okostelefonok korántsem szorították ki a számítógépeket és a laptopokat: az internet használóinak több mint 70%-a változatlanul ezeket használja a kapcsolatteremtésre. Az eszközök alkalmazása jelentős földrajzi eltérésekkel jár: Lengyelországban az internet felhasználóinak 90%-a számítógépeket vagy laptopokat vesz igénybe, míg Ghánában a hasonló módon eljárók aránya nem éri el az egynegyedet.

HOLKA LÁSZLÓ

Az időfelhasználás mintái az időskorúak körében

Maddalena Ferranna – J. P. Sevilla – Leo Zucker – David E. Bloom: *Patterns of Time Use among Older People*

NBER Working Paper, 30030. sz. Cambridge, National Bureau of Economic Research, 2022. 1–27. o.

URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w30030/w30030.pdf

A tanulmány az idő felhasználásának az életkor előrehaladásával bekövetkező arányváltozásait igyekszik feltárni. Az időmérleg felvételeinek adatai alapján azt vizsgálja, milyen sajátosságok mutathatók ki a fejlett világ és a fejletlenebb térségek országainál. Az összehasonlítás a felmérésekben szereplő tevékenységek 4 nagy csoportját különbözteti meg, hogy felfedje a keresőtevékenységre fordított időmennyiségek változásait. Kitekint a 65 évesnél idősebb korosztály tagjai időráfordításainak nem és társadalmi-demográfiai helyzet szerinti alakulására. Az elemzés háttérét az időfelhasználás közgazdasági megközelítésének bemutatása adja.

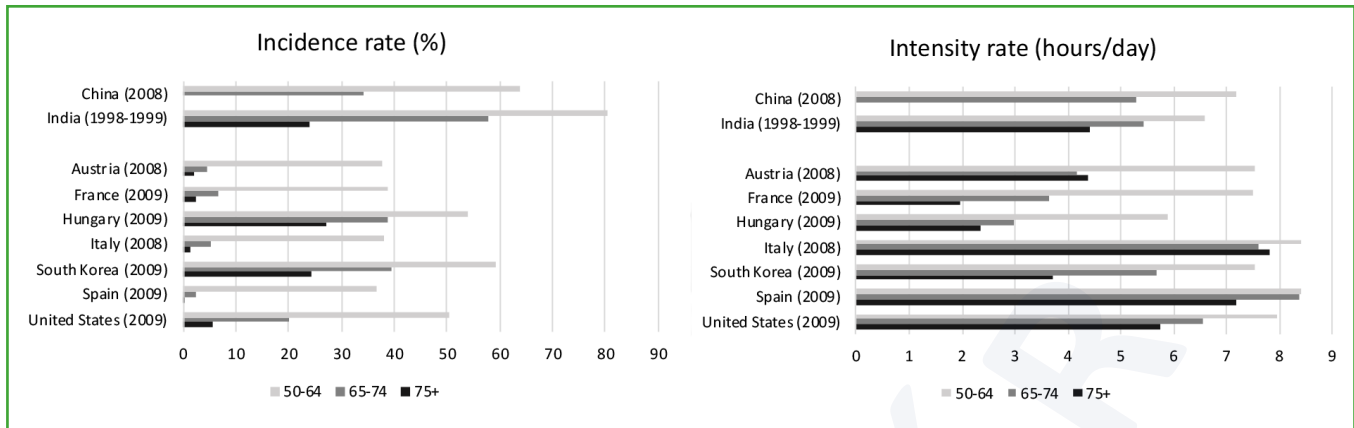
TÁRGYSZAVAK: időmérleg, időskorúak, nemzetközi összehasonlítás

A témára vonatkozó irodalom bemutatásában a tanulmány a közgazdaságtan felfogása felől ismerteti az időfelhasználás feltárásának célszerűségét. Így hivatkozik Gary Becker 1965-ben kiadott elméleti alapvetésére (*A Theory of Allocation of Time – Az időfelhasználás elmélete*), amely többek között a háztartások haszonelvűségét a piacon beszerzett, illetve az otthon készített áruk (és szolgáltatások) és a szabadidő (a teljes fogyasztás) függvényében helyezi el. Ebben a keretben a keresőmunka és a munkán kívüli tevékenységek eloszlása a háztartások preferenciájától, az egyes tevékenységek költségeitől, valamint az idő és a jövedelem által támasztott kényszerektől függ. A közgazdászok az elmélet alapján magyarázták a munkafajták megválasztását, a nyugdíjba vonulás mintáit, a társadalompolitika hatásait a visszavonulásra vonatkozó döntésekre (így a nyugdíjkorhatár emelését, a nyugellátások mértékét, a karkedvezményes nyugdíjaztatás igénybevételét).

Az életkor előrehaladtával visszaszorul a keresőtevékenység szerepe. Ez részben egészségi okokra vezethető vissza, részben a kialakult nyugdíjrendszerek hatására. A humán tőkével foglalkozó tanulmányok a keresőmunkát a képességekbe és a tapasztalatokba történő befektetésként fogják fel. A fiataloknál és a középkorúaknál ennek a befektetésnek a hozamai

hosszabb távon kamatoztathatók. Ezzel szemben az idősebbek humán tőkéje (és vele a keresetük) a náluk fiatalabbakénál gyorsabb ütemben kezd elapadni, lévén, hogy a keresőtevékenységgel eltöltött idő hajlottabb életkorban kevesebb hosszú távú megtérüléssel jár. A keresőtevékenység visszafogása ugyanakkor az életkorhoz kapcsolódó optimalizálási magatartásokhoz is köthető. A közgazdasági megközelítés a háztartásokon belüli munkamegosztást a komparatív előnyök szemszögéből értelmezi: a nők azért fordítanak több időt a nem fizetett tevékenységekre, mert a társadalmi normák kevesebb alkalmat kínálnak számukra a munkaerőpiacon. A nemek közötti különbségek bizonyos mértékig idősebb életkorban is fennmaradnak. Amikor a háztartás egy vagy több tagja nyugdíjba vonul, a háztartáson belül saját belátásuk szerint végzett, nem fizetett munkára fordított idő nem változik lényegesebb mértékben, habár a nemek közötti abszolút eltérések a saját döntés alapján végzett, nem piaci jellegű tevékenységekre szánt idő megnövekedése miatt csökkennek.

Az időskorúak időfelhasználását vizsgáló tanulmányok száma egyre gyarapodik; a főbb megállapítások közül kiemelhető, hogy a hajlottabb korúak egyre kevesebb időt fordítanak a fizikailag megerőltetőbb szabadidős foglalatosságokra, és több időt

3. ábra: A keresőtevékenységet végzők aránya és átlagos időráfordítása egyes országokban, bal oldalt: Keresőtevékenységet végzők százalékos aránya; jobb oldalt: Átlagos időráfordítás, nap/óra

szánnak az otthon falai között végzett, valamint a családhoz kapcsolódó tevékenységekre – akár csak a vallás gyakorlására.

A szerzők áttekintik az időmérleg adatfelvételi módjait (naplók, tegnapiinterjúk). Ennek kapcsán rámutatnak, hogy bár az időmérleg felvételei reprezentatív módon tükrözik egy-egy ország népességének időfelhasználását, az időskorúakra belőlük leszűrhető információk viszonylag gyérek (általában nem terjednek ki az intézetekben élőkre, ezért nem rajzolható teljes kép a hajlott korúak időbeosztási mintáiról). A nemzetközi egybevetést bonyolítja, hogy míg bőségesen állnak rendelkezésre adatok a fejlett országok lakosságára, a kevésbé fejlettekről ugyanez nem mondható el. Az áttekintés mikroadatokból indul ki, szerepel közöttük az 1970-es évek óta végzett Nemzetközi Időmérlegvizsgálat (Multinational Time Use Survey, MTUS), az Eurostat harmonizált időmérleg-felvétele (Magyarország mindkettőben részt vesz), az Amerikai Egyesült Államok 2003 óta lebonyolított felvétele, a női munkavégzést vizsgáló felmérések (egyebek mellett Kolumbia, Ghána, India, Dél-Afrika, az Amerikai Egyesült Államok, Vietnam), valamint a Jövő Élélmezése elnevezésű vizsgálat (Malawi, Mozambik, Nepál, Ruanda, Uganda). Kiegészítő forrásként bizonyos mértékig alkalmazhatók a munkaerő-felvételek adatai.

A korcsoportok bizonyos felmérésekben aggregáltak, máshol járulékosan fordultak elő. A szerzők a fejlett országok vizsgálatának kiindulópontjaként szolgáló MTUS mikroadait köbös spline interpoláció eljárásával rendezték össze (cubic spline interpolation),

vagyis az egymást követő csomópontokat harmadfokú polinomokkal összekötő módszerrel. A szerzők több csomópont megvizsgálását követően 5 ilyen alkalmazása mellett döntöttek: ennél volt a legkevesebb az átlagos négyzetes hiba gyökeinek száma.

A tevékenységek részletes, bizonyos esetekben jelentős helyi eltéréseket tartalmazó nomenklatúráit 4 nagy csoportba vonták össze, ezek a következők: keresőtevékenység, nem fizetett munka, a fiziológiai szükségletek ellátása és szabadidős elfoglaltságok. A keresőtevékenységek felölelik a főállású, mellékállású, túlórában végzett munkákat, és kiterjednek a járulékos tevékenységekre is (ingázásra, munka közbeni étkezésre fordított idő). A nem fizetett tevékenységek értelemszerűen térítés nélkül.

A fejlett országok jellemző folyamatait az MTUS alapján írhatók le. Ezek röviden úgy foglalhatók össze, hogy az egyének felnőtt korukban idejük tetemes részét keresőtevékenységgel töltik; ennek aránya az idősebb életkorhoz közelítve csökken, de a hetvenes életévig még mindig szignifikánsan pozitív, ami arra utal, hogy egyesek a hivatalos nyugdíjkorhatár elérését követően is változatlanul dolgoznak. A harmincas éveikben lévőknél a keresőtevékenység enyhén visszaesik, ami feltehetőleg a gyermekük gondozásával elfoglalt nők elfoglaltságaival magyarázható. A nem fizetett munka görbéje két kiemelkedést rajzol ki, mégpedig a harmincas és a hatvanas éveikben járónál, s mélyebbre mutat az ötvenes éveiket taposónál. Az életkor előrehaladtával a keresőtevékenység egy részét felváltja a nem fizetett munka; az ötvenes éveikben járónál tapasztalt visszaesést követően a 65 éves és annál idősebb korosztályoknál a nem fizetett munkára fordított idő napi 1 órával megnő. A szabadidős tevékenységekre a harmincas életévet követően szakadatlanul több idő jut, az MTUS résztvevői esetében a 60 éveseknél és annál idősebeknél meghaladja a napi 6 órát (szemben a középkorúak 4 órával fordítá-

sával) – s hasonlóképp egyre nő a fiziológiai szükségletek kielégítésére fordított idő mennyisége is.

A tevékenységek főcsoportjaira fordított idő tekintetében a korai 2000-es évek folyamán végzett felvételek és az egy évtizeddel későbbi hullámok tanúsága szerint nem észlelhetők komolyabb eltérések az egyes korcsoportok jellemzőiben. Egyetlen különbségként a nem fizetett munka arányának csökkenése említhető, a keresőtevékenység és a szabadidős tevékenységek emelkedése mellett. A keresőtevékenységgel töltött idő növekedése alapvetően a nők körében figyelhető meg, miközben csökkent a férfiak esetében (feltehetőleg a 2008. évi válság következményeként).

Kérdés, hogy az egyes korcsoportok időfelhasználási mintái függenek-e az adott országok gazdasági fejlettségétől. Kína és India adatai arra utalnak, hogy a 4 tevékenységkategória megoszlása korcsoportonként hasonló mintát követ, mint a fejlett országokban (eltérések egyedül a nem fizetett munkát illetően mutatkoznak) – különbségek az átlagos időráfordításokban figyelhetők meg, nem pedig az ezekre életkor szerint áldozott idő mennyiségében. Így például bár az életkor előrehaladtával a keresőtevékenység egyre kisebb szerepet játszik, az átlagos kínai és indiai megkérdezettek életük folyamán több időt

töltenek vele, mint a fejlett világbeli társaik: az időskorban az eltérés közöttük csaknem napi 2 órára rúg. A szabadidő egyértelműen a fejlettségi szint függvénye, viszont a fiziológiai szükségletekre Kínában és Indiában fordítanak több időt, ami azt sugallja, hogy a személyi higiénia eszközeiben és eljárásaiban meglévő elmaradottságot az időráfordítással kénytelenek pótolni, ami különösen áll az idősebb korúakra.

A kínai és indiai megkérdezettek kevesebb időt fordítanak nem fizetett munkára, mint a fejlett országbeliek, amiben a férfiak csekélyebb szerepvállalása tükröződik. A nők nem fizetett munkája hasonlóan alakul, kiváltképp a fiatalabb korosztályok esetében. Míg a nem fizetett munka görbéje Kínában a fejlett országokénak megfelelő, addig Indiában az erre fordított idő az életkorral párhuzamosan egyre csökken.

Amennyire a rendelkezésre álló adatok alapján leszűrhető, a társadalmi-demográfiai helyzet szintén komoly mértékben módosíthatja az időskorúak időfelhasználásának módjait, s nem kevésbé lényeges az egészségi állapot tényezője. A vizsgálat legfőbb következtetése, hogy az időfelhasználás nemzetközi összehasonlíthatóságát akadályozza a felvételek harmonizáltságának hiánya, ebből fakadóan kezelték mértékadóként az MTUS felméréseinek sorozatát.

HOLKA LÁSZLÓ